

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

LENIN

TEOKSET

38

JULKAISTAAN
VKP(b):n IX EDUSTAJAKOKOUKSEN
JA SNTL:n NEUVOSTOJEN
II EDUSTAJAKOKOUKSEN
PÄÄTÖKSEN PERUSTEELLA

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА
при ЦК КПСС

В. И. ЛЕНИН

СОЧИНЕНИЯ

Издание четвертое

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА

NKP:n KK:n MARXISMIN-LENINISMIN
INSTITUUTTI

V. I. LENIN

T E O K S E T

*Suomennos neljännestä
venäjänkielisestä painoksesta*

KUSTANNUSLIIKE EDISTYS
MOSKOVA — PETROSKOI

V. I. LENIN

38
OSA

Filosofian vihkot

ESIPUHE

V. I. Leninin Teosten neljännen painoksen kolmaskymmenes kahdeksas osa sisältää eri kirjoista tehtyjä muistiinpanoja ja otteita, joihin liittyy Leninin kriittisiä huomautuksia sekä marxilaisen filosofian kysymyksiä koskevia arvioita ja lausuntoja samoin kuin merkintöjä, katkelmia ja muita filosofiaa koskevia Leninin aineistoja.

Osaan kuuluvat V. I. Leninin filosofiset kirjoitukset, jotka julkaistiin ensimmäisen kerran vv. 1929—1930 IX ja XII Lenin-kokoelmassa sekä sittemmin vuosien 1933 ja 1947 välillä monesti erillisenä kirjana, joka tunnetaan nimellä »Filosofian vihkot». Nämä aineistot käsittävät kymmenen vihkoa, joista kahdeksaa vuosilta 1914—1915 peräisin olevaa Lenin nimitti »Filosofian vihkoiksi». Sen lisäksi osaan on liitetty filosofisia ja luonnontieteellisiä teoksia koskevia huomautuksia, joita Lenin on kirjoittanut erillisten merkintöjen muodossa muihin alustavaa aineistoa sisältäviin vihkoihin, sekä otteita eri tekijöiden kirjoista, joihin Lenin on tehnyt reunahuomautuksia ja alleviivauksia.

»Filosofian vihkojen» edellisiin painoksiin verrattuna tähän osaan sisältyvät lisäksi reunahuomautukset ja merkinnöt, joita V. I. Lenin on tehnyt G. V. Plehanovin kirjaseen »Marxilaisuuden peruskysymykset» sekä V. Shuljatikovin kirjaan »Kapitalismin puolustelu länsieurooppalaisessa filosofiassa. Descartesista E. Machiin», reunamerkinnot ja alleviivaukset, jotka on tehty aikaisemmista painoksista poisjääneeseen A. Deborinin kirjoitukseen »Dialektinen materialismi», huomautukset G. V. Plehanovin kirjaan »N. G. Tshernyshevski» — muun muassa laitaviivaukset, jotka tätä painosta laadittaessa on todettu Leninin

tekemiksi — samoin kuin joukko muistiinpanoja filosofiaa ja luonnontiedettä koskevista kirjoista ja niiden arvosteluista. Niinpä tässä osassa julkaistaan ensimmäisen kerran Leninin v. 1904 lopulla tekemä merkintö, joka koskee arvostelua saksalaisen luonnontutkijan E. Haeckelin kirjoista »Elämän ihmeet» ja »Maailmanarvoitukset».

Suurin osa »Filosofian vihkoihin» otetuista aineistoista on peräisin vuosilta 1914—1916. Ei ole sattuma, että juuri ensimmäisen maailmansodan vuosina, kapitalismin kaikkien ristiriitojen äärimmäisen kärjistymisen ja vallankumouksellisen kriisin kypsymisen kaudella V. I. Lenin kiinnitti suurta huomiota filosofiaan ja ennen kaikkea marxilaiseen dialektiikkaan. Vain materialistisen dialektiikan näkökulmasta oli mahdollista suorittaa imperialismin ristiriitojen marxilainen analyysi, osoittaa ensimmäisen maailmansodan imperialistinen luonne, paljastaa II Internationalen johtajien opportunisti ja sosialishovinismi sekä viitoittaa proletariaatin taistelun strategia ja taktiikka. Kaikki Leninin tällä kaudella kirjoittamat työt — klassillinen teos »Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena», kirjoitukset »Sosialismi ja sota», »Euroopan Yhdysvallat -tunnuksesta», »Juniuksen kirjaseen johdosta», »Sosialistinen vallankumous ja kansakuntien itsemääräämisoikeus» ynnä muut teokset liittyvät erottamattomasti »Filosofian vihkoihin». Marxilaisen filosofian, marxilaisen dialektisen metodin luova kehittäminen ja uuden historiallisen aikakauden syvälinen tieteellinen erittely pohjustivat Leninin suuria oivalluksia, jotka aseistivat työväenluokan uudella sosialistisen vallankumouksen teorialla. »Filosofian vihkoja» leimaa kauttaaltaan luova suhtautuminen marxilaiseen filosofiaan, joka liittyy erottamattomasti elämään, työväenluokan taisteluun ja puolueen politiikkaan.

Nidos alkaa Leninin v. 1895 tekemillä muistiinpanoilla K. Marxin ja F. Engelsin kirjasta »Pyhä perhe eli kriittillisen kritiikin kritiikkiä». V. I. Lenin seurailee muistiinpanoissaan K. Marxin ja F. Engelsin filosofisen ja poliittisen maailmankatsomuksen muotoutumista. Hän kirjoittaa muistiinpanon ja merkitsee ne kirjan kohdat, jotka osoittavat miten Marx tulee yhä lähemmäksi »yhteiskunnallisten tuotantosuhteiden ajatusta» (tämä osa, s. 12) ja jotka luonnehtivat »Marxin jo miltei muotoutunutta käsitystä proletariaatin vallankumouksellisesta tehtävästä» (s. 8).

Huomattava sija Leninin muistiinpanoissa on arvostelulla, jonka Marx ja Engels kohdistivat Bruno ja Edgar Bauerin sekä heidän seuraajiansa subjektiiviseen sosiologiaan, heidän idealistisiin ajatuksiinsa »kriittillisesti ajattelevien yksilöiden» osuudesta. Lenin korostaa tieteellisen kommunismin perustanlaskijain ajatuksia, että historian todellinen ja varsinainen luoja on kansa, työtätekevät joukot, heidän johtopäätöstään, että »historiallisen toiminnon perusteellisuuden kasvaessa tulee kasvamaan myös sen joukon määrä, jonka toimintoa se on» (s. 15). Nämä ajatukset liittyvät elimellisesti siihen taisteluun, mitä Lenin kävi tuona aikajaksona idealistisia, narodnikkilaisia »sankari»- ja »lauma»-katsomuksia vastaan, yksilöiden palveluksen teoreettisia perusteluyrityksiä vastaan. Lenin tekee seikkaperäiset muistiinpanot kirjan siitä luvusta, jossa K. Marx luonnehtii syvällisesti XVII ja XVIII vuosisadan englantilaisen ja ranskalaisen materialismin merkitystä.

Lenin kiinnitti »Filosofian vihkoissa» suurta huomiota saksalaiseen klassilliseen filosofiaan, joka oli eräs marxilaisuuden lähteitä. L. Feuerbachin kirjaa »Luentoja uskonnon olemuksesta» koskevissa muistiinpanoissa, jotka ovat ilmeisesti peräisin vuodelta 1909, V. I. Lenin korostaa Feuerbachin ansioita materialistina ja ateistina. Hän panee merkille myös ne »Luentojen» väittämät, jotka ilmentävät Feuerbachin materialistisia arvailuja yhteiskuntakäsitysten alalla. Samalla Lenin tuo esille Feuerbachin materialismin heikkouden ja rajoittuneisuuden, hän osoittaa, että »niin antropologinen periaate kuin naturalismikin ovat ainoastaan epätarkkaa, heikkoa *materialismin* mukailua» (s. 68). Vertaillen Feuerbachin vv. 1848—1849 pitämiä ja v. 1851 julkaistuja »Luentoja uskonnon olemuksesta» K. Marxin ja F. Engelsin tuon kauden teoksiin V. I. Lenin kirjoittaa: »Miten suuresti Feuerbach *olikaan jo tuohon aikaan. (1848—1851) jäänyt jälkeen Marxistia* ('Kommunistinen manifesti' 1847, 'Neue Rheinische Zeitung' etc.) ja *Engelsistä* (1845: 'Lage')» (s. 63).

Kehitellessään materialistisen dialektiikan teoriaa Lenin kiinnitti erityistä huomiota Hegelin filosofisen jäämistön tutkimiseen ja kriittilliseen käsittelyyn. Muistiinpanot Hegelin teoksista »Logiikan tiede», »Luentoja filosofian

historiasta» ja »Luentoja historianfilosofiasta» ovat »Filosofian vihkoissa» keskeisellä paikalla.

V. I. Lenin arvostelee jyrkästi Hegelin idealismia, hänen ideamystiikkaansa. Samanaikaisesti hän osoittaa Hegelin dialektiikan merkityksen ja opettaa arvioimaan sitä materialistiselta kannalta. »Hegelin logiikkaa», Lenin kirjoittaa, »ei voida soveltaa annetussa muodossa; sitä ei saa ottaa annettuna. Siltä on valittava loogiset (geonologiset) vivahteet ja puhdistettava pois *Ideenmystik...*» (s. 223). Tehdessään muistiinpanoja Hegelin teoksista Lenin muotoilee kokonaisen joukon mitä tärkeimpiä ajatuksia materialistisen dialektiikan olemuksesta.

Muistiinpanoihin Hegelin teoksista liittyy läheisesti Leninin nerokas katkelma »Dialektiikasta», jonka hän kirjoitti v. 1915. Tämä kooltaan vähäinen katkelma on syvällisyydessään ja ajatustensa rikkaudessa verraton yleistys materialistisen dialektiikan kaikesta pääasiallisesta ja oleellisesta sisällöstä.

Muistiinpanoissaan F. Lassallen kirjasta »Efesolaisen Herakleitos hämärän filosofia», Aristoteleen kirjasta »Metafysiikka» ja Feuerbachin kirjasta »Leibnizin filosofian esittelyä, kehittelyä ja arvostelua» Lenin seurailee materialistisen dialektiikan historiallista kypsymistä. Tarkastellessaan filosofian historiaa Herakleitoksesta ja Demokritoksesta lähtien Marxiin ja Engelsiin asti hän antaa syvällisen marxilaisen arvion suurten ajattelijoiden luomistyöstä. Lenin osoittaa, mitä edistyksellistä he ovat tuoneet filosofisen ajattelun kehitykseen ja näyttää samalla heidän katsomustensa historiallisen rajoittuneisuuden.

Luonnontieteellisiä teoksia koskevissa huomautuksissa samoin kuin muissakin tähän osaan sisältyvissä aineistoissa Lenin arvostelee yrityksiä sovittaa yhteen tieteellinen luonnonselitys ja uskonnollinen maailmankatsomus; hän arvostelee vaistonvaraisten materialististen luonnontutkijain horjuntaa materialismista idealismiin, heidän kykenemättömyyttään ymmärtää mekanistisen ja dialektisen materialismin välistä eroa. Hän esiintyy filosofian ja filosofisten yleistysten halveksuntaa vastaan, osoittaa materialistisen dialektiikan valtavan merkityksen luonnontieteelle, nykytieteen löytöjen filosofiselle yleistämiselle.

»Filosofian vihkojen» viimeisen jakson muodostavat merkinnöt ja reunahuomautukset, joita V. I. Lenin on teh-

nyt filosofisiin kirjoihin (G. V. Plehanovin, V. M. Shuljattikovin, A. M. Deborinin y.m.) ja jotka osoittavat, miten terävästi Lenin arvosteli dialektisen ja historiallisen materialismin vääristelyä. Tämä arvostelu on valaiseva esimerkki Leninin leppymättömästä taistelusta vulgääriä materialismia sekä vähäisintäkin marxilaisesta filosofiasta poikkeamista vastaan.

Varsin mielenkiintoisia ovat huomautukset, joita V. I. Lenin on tehnyt G. V. Plehanovin kirjaan N. G. Tshernyshevskistä. Ne ovat osoituksena siitä suuresta huomiosta, jota Lenin kiinnitti Venäjän yhteiskunnallisen ajattelun historiaan, ja siitä, miten suuressa arvossa hän piti sen parhaita, materialistisia perinteitä. Lenin tähdentää Tshernyshevskin vallankumouksellista demokratiismia ja materialismia, hänen päättävää taisteluaan idealismia vastaan. Todettuaan Plehanovin kirjan puutteellisuudet sekä sen, että tekijä ei ollut ymmärtänyt Tshernyshevskin toiminnan luokkasisältöä, Lenin kirjoittaa: »Idealistisen ja materialistisen historiankäsityksen *teoreettisen* eron takia Plehanovilta on jäänyt huomaamatta liberaalin ja demokraatin välinen käytännöllis-poliittinen ja *luokkaero*» (s. 472).

»Filosofian vihkoissa» V. I. Lenin puolustaa johdonmukaisesti puoluekantaisuuden periaatetta filosofiassa sekä osoittaa dialektisen materialismin ja vallankumouksellisen käytännön elimellisen yhteyden.

»Filosofian vihkot» ovat aatteellisesti tavattoman kallisarvoiset ja niillä on valtava teoreettinen ja poliittinen merkitys. Niissä Lenin kehittää dialektista ja historiallista materialismia sekä filosofian historiaa kiinnittäen tällöin päähuomion materialistisen dialektiikan kysymyksiin. Leninin filosofisen pääteoksen, kirjan »Materialismi ja empiriokritisismi» rinnalla »Filosofian vihkot» ovat Leninin nerouden suurloimus.

Muistiinpanoissaan ja huomautuksissaan V. I. Lenin määrittelee dialektiikan tieteeksi objektiivisen maailman kehityksen ja tiedostamisen yleisimmistä laeista. Poikkeuksellisen tärkeä on merkitykseltään Leninin teesi dialektiikan, logiikan ja tietoteorian identtisyydestä, samuudesta. Lenin osoitti, että metafyyssisen materialismin peruspuutteena oli kyvyttömyys soveltaa dialektiikkaa tiedostamisen prosessiin ja kehitykseen; dialektiikka, hän korosti, onkin

marxilaisuuden tietoteoriaa. Marxilaisen dialektiikan edelleen kehittämistä on se, että Lenin »Filosofian vihkoissa» selvittää kysymyksen dialektisesta tiedostamisprosessista, siitä, että objektiivisen todellisuuden tiedostamisen dialektinen tie kulkee elävästä havainnosta abstraktiseen ajatteluun ja siitä käytäntöön.

Materialistista dialektiikkaa kehitellessään Lenin kiinnittää päähuomion kysymykseen ristiriidoista. Nimenomaan »Filosofian vihkoissa» hän selittää, että dialektiikan olemuksen, sen ytimen muodostaa oppi vastakohtien ykseydestä ja taistelusta, että vastakohtien taistelu on kehityksen lähde. »Yhtenäisen kahtiajakautuminen ja sen ristiriitaisten osien tiedostaminen ...on dialektiikan *ydin* (eräs sen 'olemuksista', sen perustavimpia erikoisuuksia eli piirteitä, ellei perustavin)», kirjoittaa Lenin (s. 311).

»Filosofian vihkojen» alustava aineisto osoittaa Leninin todennäköisesti aikoneen kirjoittaa materialistisesta dialektiikasta erikoisen teoksen, mitä hän ei kuitenkaan ehtinyt tehdä. Siitä huolimatta, että »Filosofian vihkoihin» sisältyvät aineistot eivät muodosta viimeistellyä teosta, jonka Lenin olisi kirjoittanut julkaisemista varten, ne ovat tärkeä lisä dialektisen materialismin kehitykseen. V. I. Leninin »Filosofian vihkojen» suuren aatteellisen sisällön tutkimisella on tavaton merkitys syvälliselle perehtymiselle tieteellisen kommunismin teoreettisena perustana olevaan marxilais-leniniläiseen filosofiaan.

* * *

Muistiinpanot ja muut aineistot on sijoitettu tähän osaan pääasiallisesti aikajärjestyksessä. Kirjoihin tehdyt reunahuomautukset on erotettu erityiseksi jaksoksi, jonka sisällä ne on sijoitettu niin ikään aikajärjestykseen.

Kaikki V. I. Leninin käsikirjoitustekstissä esiintyvät korostukset on kirjassa erotettu kirjasinlajeilla: yhdellä ohuella suoralla tai aaltoviivalla alleviivatut sanat on ladottu kursiivilla; kahdella alleviivauksella varustetut on ladottu harvennetulla kursiivilla; kolmella ohuella suoralla alleviivatut puolilihavalla j.n.e.

Jotta pysyttäisiin mahdollisimman lähellä Leninin käsikirjoitusta on tekstissä esiintyvät vieraskieliset sanat ja sanonnat painettu alkuperäiskielellä ja varustettu sa-

nanmukaisella suomennoksella. Samoin on painettu alkukielellä ne vieraskieliset erikoissanat, jotka Lenin on sijoittanut sulkuihin, vastaavien venäjänkielisten termien jälkeen, sekä käsikirjoitussivujen reunoille sijoitetut vieraskieliset oppisanat ja sanonnat. Lainausten teksti on erotettu Leninin lisäämistä sanoista lainausmerkeillä.

Kaikki Leninin tekemät vieraskielisten tekstien käännökset on merkitty pilkunmuotoisilla lainausmerkeillä (" ") erotukseksi toimituksen suorittamista käännöksistä, jotka on merkitty tavallisesti painotuotteissa käytetyillä lainausmerkeillä (« »).

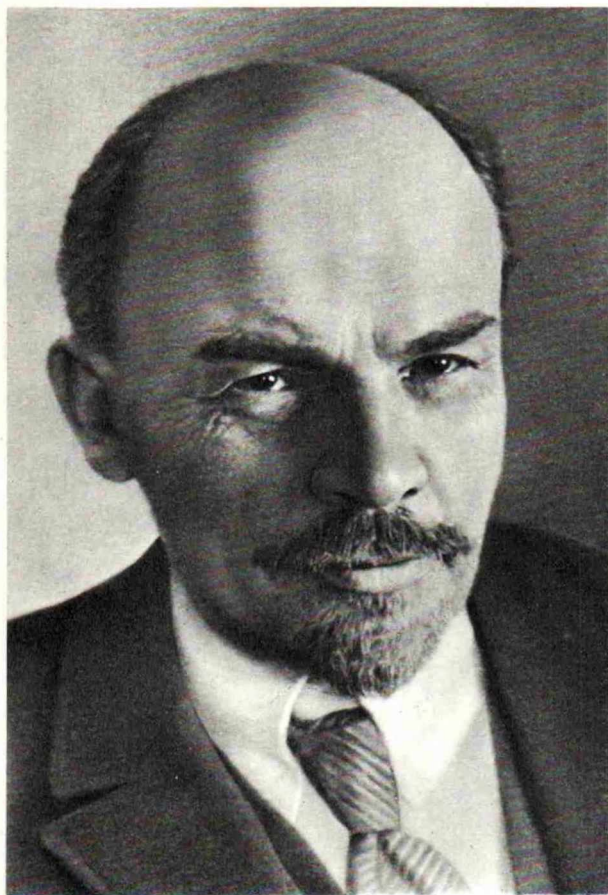
V. I. Leninin teksteissä lainattujen kirjojen sivuja osoittavat viittaukset ovat kahta lajia: kaarisuluissa osoitetaan alkuperäisteoksen sivu, hakasuluissa kyseisen teoksen viimeisen venäjänkielisen painoksen sivu.

Aikakausjulkaisujen, kirjojen ja artikkeleiden nimet esitetään tekijäntekstissä Leninin käsikirjoituksen mukaisesti ja lainatekstissä alkukielellä — varustettuna käännöksellä, joka annetaan tekstin jälkeen seuraavissa huomautuksissa tai, mikäli niihin ei ole viitattu, alahuomautuksina.

Venäjänkielisen laitoksen koko teksti on tarkistettu Leninin käsikirjoitusten mukaan ja toimituksen kääntämät lainaukset alkulähteiden mukaan.

Osan loppuun on sijoitettu huomautukset, Leninin siteeraaman ja mainitseman kirjallisuuden hakemisto sekä nimi- ja asiahakemistot.

*NKP:n Keskuskomitean
marxismien-leninismien instituutti*

V. I. LENIN

1917

